

Palmes slepkavības lieta ir kā vīruss – ja esi ar to inficējies, vairs nav iespējams tikt vaļā. Stīgs šo noziegumu pētīja astoņpadsmit gadus, es tam veltīju daudzus tūkstošus stundu – kopā astoņus gadus. Ne velti tā tiek dēvēta par apjomīgāko slepkavības izmeklēšanu pasaulē.

Jāns Stoklasa

Iegūstot ekskluzīvu pieeju Lārsona arhīvam, Stoklasa patiesībā iekļuva unikālā dārgumu krātuvē. Tajā noglabātos materiālus viņš rūpīgi izanalizēja, papildināja ar jauniem datiem un rezultātā uzbūvēja absolūti ticamu nozieguma versiju. Pamatojoties uz viņa ziņojumu, Zviedrijas policijai pēc vairāk nekā trīsdesmit gadiem atkal ir aizdomās turamais. Grāmata “Vīrs, kurš spēlējās ar uguni” neapšaubāmi piesaistīs starptautisku interesi Palmes slepkavības lietai.

Library Journal

Šī grāmata, kurā apkopoti Lārsona un Stoklasas pētījumu materiāli un secinājumi, ir uzrakstīta kā kriminālromāns – ar konspirāciju teorijām, notikumiem un tēliem, kuri šķiet nākuši no Lārsona romāniem, lai gan īstenībā tas viss ir biedējoši reāls.

Catalunya Ràdio

Pētnieciskā žurnālista darbs ir briesmu pilns. Gan Roberts Vudvards, gan Jāns Stoklasa profesionālās karjeras laikā vairākkārt ir jutušies apdraudēti, tomēr savos tīklos vienmēr spējuši noķert lielo zivi. Viņu darbs piesaista uzmanību un izraisa apbrīnu.

Jyllandsposten, Dānija

Žurnālists Stoklasa grāmatā “Vīrs, kurš spēlējās ar uguni” atklāj pasauli, kura aizdomīgi līdzinās Lārsona romānos attēlotajai, – tajā ir gan šifrētas vēstules, gan spiegi, kuri mirst noslēpumainā nāvē, gan *femme fatale* no Prāgas jeb pārsteidzoši reālistisks Līsbetas Salandares prototips.

NRC, Nīderlande

JAN STOCKLASSA

**STIEG
LARSSONS
ARKIV**

Nyckeln till Palmemordet

JĀNS STOKLASA

**VĪRS, KURŠ
SPĒLĒJĀS
AR UGUNI**

Stīga Lārsona faili par
Ūlofa Palmes slepkavību

No zviedru valodas tulkojusi
Inga Grezmane

821.113.6-94
ST 537

Jan Stocklassa
STIEG LARSSONS ARKIV
NYCKELN TILL PALMEMORDET

Copyright © Jan Stocklassa 2018
First published by Bokfabriken, Sweden
Published by arrangement with Nordin Agency AB, Sweden.
Cover design © Rex Bonomelli

Fragmentsi no Stīga Lārsona vēstulēm un dokumentiem grāmatā ievietoti ar *Searchlight Magazine Ltd* un fonda *Expo* atļauju.

Jāns Stoklasa
VĪRS, KURŠ SPĒLĒJĀS AR UGUNI
STĪGA LĀRSONA FAILI PAR ŪLOFA PALMES SLEPKAVĪBU

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA
Redaktore *Elīna Vanaga*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*
Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*
Maketētāja *Irēna Kivliņa*
Projektu vadītāja *Una Orinska*

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6, Rīgā, LV-1010.
Red. Nr. T-591.
Jelgavas tipogrāfija

© Tulkojums latviešu valodā, Inga Grezmane, 2019
© Izdevums, literārā apdare, mākslinieciskais noformējums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2019
ISBN 978-9934-0-8460-7

Beram un Mariannei, lai kur jūs būtu!

Man Zviedrijā kļūst baisi. Te ir tik tuksnesīgi! Ikviens ir teju vai absolūta pilnība, viss funkcionē. Ja tu apstājies pie sarkanās gaismas un neizslēdz motoru, kāds noteikti pienāks par to aprunāties. Tu pieej pie zāļu skapīša, un uz tā ir uzraksts “Ja domā par pašnāvību – zvani...” Tu ieslēdz televizoru, un tur rāda auss operāciju. Tādas lietas biedē.

Lū Rīds no filmas *Blue in the Face*

Priekšvārds

Agrāk viss bija skaidrs. Plūtons ir planēta. Piens ir noderīgs. Dīzelis ir tīrāks par benzīnu. Ja dodas peldēt tūlīt pēc maltītes, var dabūt krampjus un noslikt. Zviedrijas premjerministra Ūlofa Palmes slepkavība nekad netiks atklāta. Tomēr pēdējā laikā vecās patiesības aizvien biežāk tiek apšaubītas, un tagad ir pienācis laiks to darīt atkal. Jaunā patiesība ir šāda: Ūlofa Palmes slepkavības mīkla tiks atrisināta.

Personīgi man šis stāsts sākās 2008. gadā ar viszvidriskāko, kas vien var būt, vismaz spriežot pēc daudzajiem Zviedrijas kriminālromāniem, proti, ar beigtu sievieti pie kāda no Smolandes ezeriem. Nelāgais notikums pamodināja manī vēlmi veidot grāmatu par slepkavību vietām. Gadu vēlāk atklājās, ka arī sievietes nāves iemesls ir ļoti zviedrīks, – policisti atrada tehnisku pierādījumu hipotēzei, ka slepkava ir alnis. Tiesa, ap to laiku es jau biju atmetis savu sākotnējo ideju un līdz ausīm iegrimis piedzīvojumā, kas iedvesmoja šīs grāmatas tapšanu.

Vēl pēc pieciem gadiem atradu Stīga Lārsona aizmirsto arhīvu un atklāju jaunu pasauli, pilnu ar cilvēkiem un notikumiem, kuri šķiet burtiski norakstīti no viņa romāniem. Šie varoņi ir tikpat ekstrēmi kā Līsbeta Salandere un Aleksandrs Zalačenko, tikai ar vienu atšķirību – viņi ir īsti. Slepkavas un upuri. Spiegi, kuri izspiego citus spiegos. Nogalinātas sievietes un bērni. Uzlauzti datori, slepenas noklausīšanās, pagrīdes operācijas. Un nāve. Daudz ļaunuma un daudz pēkšņas nāves gadījumu.

Lai gan Stīga Lārsona trīs grāmatas ir pārdotas vairāk nekā astoņdesmit miljonos eksemplāru, viņa pamatnodarbošanās nebija kriminālromānu rakstīšana. Visu savu pieauguša cilvēka dzīvi Stīgs veltīja cīņai pret labējo ekstrēmismu. Jau pagājušā gadsimta 90. gadu sākumā viņš brīdināja sabiedrību par tikko izveidoto partiju “Zviedrijas demokrāti” – par organizāciju, kura divdesmit piecus gadus vēlāk ir kļuvusi par vienu no Zviedrijas trim lielākajām partijām, būtiski pārzīmējot valsts politisko ainavu.

Otrs lielākais Stīga projekts bija Palmes slepkavības pētniecība. To skaidri apliecina viņa arhīvs, kura krājumi lielākoties ir saistīti ar labējo ekstrēmismu un veido stabilu pamatu Palmes slepkavības pētniecībai. Kā uzzināju, šie materiāli bija aizveduši Stīgu līdz ļoti konkrētām teorijām un mudinājuši viņu sazināties ar policiju.

Es turpināju strādāt ar Stīga idejām, mēģinot rakt dziļāk un ievietot puzzle arvien jaunus gabaliņus. Galu galā izveidotā kopaina ne vien izskaidro daudzas dīvainas sakritības, kas “ieskauj” Palmes slepkavību, bet arī atklāj tās motīvu. Katrā ziņā man tagad ir visnotaļ skaidrs, kas notika pirms slepkavības 1986. gada 28. februāra vakarā un kādas personas atradās slepkavības vietā. Šajā grāmatā es aprakstīšu notikumu iespējamo scenāriju, un tu pats varēsi veidot savu versiju, balstoties uz faktiem un secinājumiem.

Tas, ko tu šobrīd turi rokās, ir dokumentārs romāns. Kaut arī tas uzrakstīts kā aizraujošs stāsts, tā mērķis ir paust patiesību. Aptuveni trīsdesmit lappuses no kopējā grāmatas apjoma aizņem Stīga paša rakstītie teksti – vēstules un *PM*¹. Daudzi dialogi ir pierakstīti vārdu pa vārdam, bet citi veidoti, balstoties uz Stīga arhīva dokumentiem un vairāk nekā simts intervijās sacīto. Pēcvārdā es nedaudz sīkāk aprakstīšu gan izmantotos materiālus, gan to, kā esmu tos izmantojis. Ja vēlies pamatīgāk iedziļināties Palmes slepkavības detaļās, iesaku izlasīt Izmeklēšanas uzraudzības komisijas sastādīto tūkstoš lappušu biezo ziņojumu vai arī kādu no Gunnara

---

¹ *PM* – saīsinājums no latīņu valodas vārda *prememoria*, kas nozīmē “lai atcerētos”. Rakstīta darba forma starp eseju un zinātnisku apcerējumu. (*Šeit un turpmāk tulk. piez.*)

Valla vai Lārša Borjnēsa grāmatām (viņi abi ir Zviedrijas ievērojamākie Palmes slepkavības eksperti). Papildus šiem informācijas avotiem, protams, ir pieejams arī milzīgs lērums citu materiālu, tomēr, pirms sāc rakt dziļāk, uzklausi manu brīdinājumu: esi uzmanīgs! Palmes slepkavība ir kā vīruss, no kura grūti tikt vaļā.

Fakts, ka tieši Zviedrija ir valsts ar neatrisinātu valstsvīra slepkavību, ir zināmā mērā ironisks. Valsti, kurā vienmēr visu var izmērīt un pamatot, iezīmē vaļēja brūce – situācija, kuras eksistenci nespēj izskaidrot neviena saprātīga teorija. Taču drīz tas mainīsies.

Palmes slepkavība tiks atrisināta. Ūlofu Palmi nenošāva alkoholiķis un narkomāns Kristers Peteršons (*Christer Pettersson*) – vismaz tā domā jaunais prokurors un Palmes slepkavības pirmstiesas izmeklēšanas vadītājs Kristers Pēteršons (*Krister Petersson*). Un es uzskatu, ka viņam ir taisnība. Tikpat lielā mērā esmu pārliecināts, ka Stīga Lārsona arhīva faili dos nozīmīgu ieguldījumu šīs situācijas atrisināšanā. Iespējams, tādu dos arī mana grāmata.

Kad tu lasīsi šo izdevumu, policija jau būs saņēmusi manis apkopotos materiālus un līdz ar to – arī iespēju atrast izšķirošos pierādījumus, lai kādu personu sauktu pie atbildības. Vismaz vienu personu.

Es no sirds ceru, ka pēc gada vai varbūt diviem jaunā patiesība būs šāda: Ūlofa Palmes slepkavība ir atklāta.

Jāns Stoklasa, 2018. gada septembris

Prologs

Stokholma, 2013. gada 20. marts

Vējstikla tīrītāji cīnījās ar smago, ķepīgo masu. Nebija pagājis vairāk kā stundas ceturksnis, kopš novietoju automašīnu, bet putenis jau bija pārklājis tumši sarkano *Volvo* ar vienmērīgu sniega segu. Ārpusaules skaņas šķita slāpētas, un virpuļojošās pārslas apgrūtināja orientēšanos, kaut gan es labi zināju, kur atrodos, – stāvlaukumā pie izīrētās noliktavas.

Vāja motora rūkoņa lika man pārvilkt plaukstu pār sānu loga stiklu, lai notrauktu aizrasojumu; gar rokas locītavu noritēja sika tērcīte un pazuda jakas piedurknē. Pa kreisi no manis apstājās sudrabkrāsas universālis. Pirms paguvu izslēgt motoru, otras mašīnas durvis atvērās. Vīrieša seja līdz pat degunam bija ietīta šallē, galvu sedza biezas virsjakas kapuce. Pāri mašīnas jumtam viņš norādīja, ka mums jādodas uz noliktavas ieeju. Kad es piegāju pie durvīm, vīrietis jau bija sācis spiest atvēršanas kodu. Acīmredzot tas nebija pareizs, jo viņš izņēma no kabatas mobilo telefonu un centās kādu sazvanīt.

Minūtes, kuras pavadijām tur ārā, ritēja tikpat gausi kā zviedru vēlēšanas. Kastēs sapakotie dokumenti noliktavā bija nogulējuši jau desmit gadus, un izskatījās, ka tie vairs nevēlas pieļaut savas mierpilnās eksistences traucējumu. Beidzot automātiskās durvis aizslīdēja sāņus, un mēs cauri gaisa slūžām iegājām siltā, sausā gaitenī ar spēcīgām dienasgaismas spuldzēm un bezgalīgu skārda durvju rindu. Pēc tikko izjustā ledainā aukstuma tas šķita mājīgs un patīkams.

Kad cepure, šalle un kapuce bija noņemti, es ieraudzīju, ka persona, kura mani te ielaidusi, patiešām ir Dāniels Pūls no *Expo*. Mēs paspiedām viens otram roku un klusēdami devāmies cauri garajam gaitenim, tad augšā pa kāpnēm uz nākamo stāvu, lai turpinātu soļot pa identisku gaiteni, līdz Dāniels apstājās pie kādām durvīm. Vienīgā zīme, kas norādīja, ka esam klāt, bija neliela plāksnīte ar anonīmu numuru. Nekas neliecināja, ka tieši šajā telpā varētu atrasties apslēptas bagātības. Bagātības, kuras, kā es cerēju, parādīs man ceļu uz kaut ko nenovērtējamu.

Aiz skārda durvīm manam skatienam pavērās neliela telpa, no grīdas līdz griestiem piekrauta ar pārvietojamām kastēm. Es nepacietīgi pavilku tuvāk vienu no tām, un teksts uz kastes sāna apstiprināja, ka esmu atradis to, ko tik ilgi biju meklējis. Ar platu flomāsteru tur bija uzrakstīts: “STĪGA ARHĪVS.”

Pa abiem kopā mēs nocēlām kasti uz grīdas. Dāniels atvēra kartona vāku, es izņēmu dažas veca modeļa brūnas iekaramās mapes. Katras mapes augšmalā bija labi salasāms ar roku rakstīts nosaukums: *WACL, 33-gadnieks, Resistance International, Dienvidāfrikas pavediens, Kristers Peteršons*. Mani pirksti gandrīz vai sāka vibrēt, it kā mapes būtu elektriskas. Uzraksti nepārprotami vēstīja, ka šie dokumenti attiecas uz Zviedrijas premjerministra Ūlofa Palmes slepkavību. Turklāt te bija daudz vairāk materiāla, nekā biju cerējis ieraudzīt, un es jau sāku prātot, kā spēšu tos visus izskatīt.

Realitātē mani atgriezta Dāniels. Tikai trīsdesmit viena gada vecumā viņš jau bija gan laikraksta *Expo* galvenais redaktors, gan izdevniecības izpilddirektors, kurš visu līdzšinējo dzīvi veltījis cīņai pret rasismu un neiecietību. Būdams atbildīgs par šiem iespaidīgajiem krājumiem, Dāniels skaidri lika saprast, ka neviens dokuments bez viņa ziņas nedrīkst atstāt noliktavu un es nevienam nedrīkstu stāstīt, kur tā atrodas. Tātad man bija ļauts lasīt tikai turpat uz vietas, bet, taisnību sakot, tas bija vienīgais, ko tobrīd vēlējos, – sēdēt skārda ēkā bez logiem, pasargāts no ārpusē aurojošā sniegputeņa. Diemžēl bija skaidrs, ka atvēlētajā laikposmā nepagūšu

nedz izskatīt kaut pusi Stīga arhīva, nedz nonākt pie kādiem vērtīgiem secinājumiem.

Mans ceļš līdz šim punktam bija garš un līkumains. Es biju aizbēdzis no savām personīgajām neveiksmēm, visu brīvo laiku veltot Ūlofa Palmes neatrisinātajai slepkavībai, un tagad biju piekļuvis pasauleslavena rakstnieka aizmirstajam arhīvam. Tas man piedāvāja vairākus jaunus pavedienus, kam sekot. Šķita, ka ar zviedru labējo ekstrēmistu "palīdzību" Stīgs ir nonācis pie teorijas par Dienvidāfrikas drošības dienestu līdzdalību notikušajā. Es pats uzskatīju, ka slepkavību pastrādājis kāds amatieris. Abas versijas īsti labi nesaderēja.

Tajā mirklī man kļuva skaidrs, ka nespēšu šo stāstu tā vienkārši pamest. Arhīva materiāli bija pārāk interesanti! Nebija iespējams atstāt tos neizpētītus. Tobrīd es, protams, vēl nezināju, kurp šī aizrautība mani aizvedīs. Nezināju, ka turpmākie pētījumi un tikšanās ar ekstrēmistiem, drošības dienestu aģentiem, grēkāžiem un slepkavām pakļaus briesmām gan mani pašu, gan citus cilvēkus.

***

Mazāk nekā trīs nedēļas pēc Ūlofa Palmes slepkavības Stīgs bija nosūtījis septiņas lappuses garu vēstuli žurnāla *Searchlight* galvenajam redaktoram Džerijam Geiblam. Minētais žurnāls ir Lielbritānijas vadošais preses izdevums cīņā pret rasismu un paraugs zviedru laikrakstam *Expo*.

Stokholma, 1986. gada 20. martā

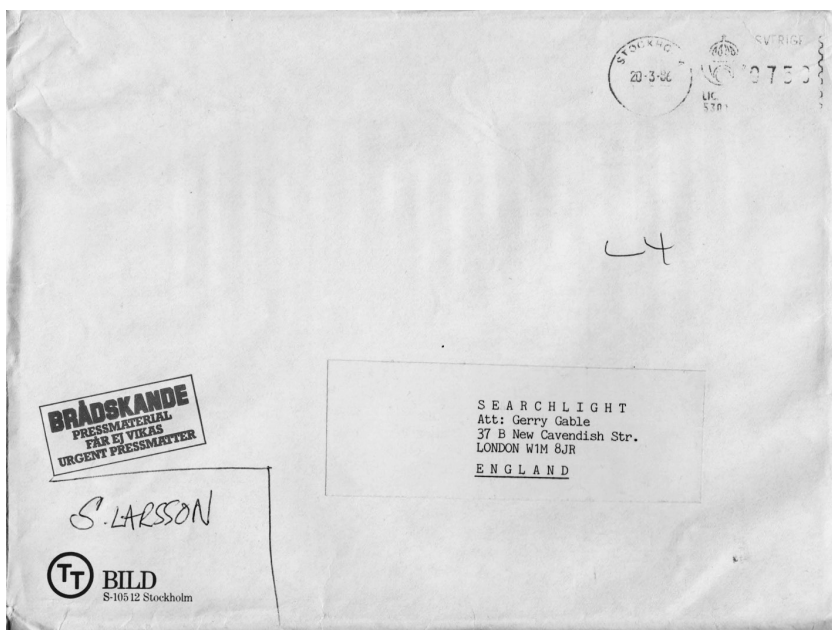
Dārgais Džerij & draugi!

Teikšu godīgi: Zviedrijas premjerministra Ūlofa Palmes slepkavība ir viena no pārsteidzošākajām un neticamākajām krimināllietām, ko man jebkad nācies uzraudzīt. Pārsteidzoša tādēļ, ka stāsts nemitīgi mainās, atkal un atkal dodot izcelsmi jauniem, mulsinošiem atklājumiem īsi pirms noteiktā izmeklēšanas

gala termiņa. Neticama politiskās ietekmes amplitūdas dēļ.

Kaut kas tāds notiek pirmo reizi vēsturē: ir nogalināts valsts galva un nevienam nav ne mazākās nojautas, kurš to izdarījis. Nepatīkami (slepkavības vienmēr ir nepatīkamas), ka upuris ir premjerministrs - Zviedrijā patiesi mīlēta persona, kuru vienlīdz cienīja gan tie, kas ir sociāldemokrāti, gan tie, kas nav (kā, piemēram, es).

Kopš 1. marta rītā iezvanījās mans telefons un galvenais redaktors pastāstīja par slepkavību, liekot nekavējoties ierasties darbā, mana dzīve ir pārvērtusies neaptveramā haosā. Iespējams, pats vari iedomāties, kāda kļūtu Tava ikdiena, ja Tev būtu jāuzrauga Tečeres kundzes slepkavība, kuras vaininieks pazudis bez pēdām.

Stīga Lārsona vēstule Džerijam Geiblam, rakstīta angļu valodā 1986. gada 20. martā. (*Searchlight* arhīvs.)